

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

No[n] concupisces rem alienam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum Octauum

Etus fuit in perfecta sciētia. Ideo cognouit virtutes fructuū lapidū et herbarū: quā faciūt ad cōseruandū sanitatē et vitā prolongandā: et de hoc docuit hoīes ad vitā prolongandā. Quinta fuit ex aspectu syderū circa regionē illam in qua manebant: quā aspectus multū facit ad longitudinem vite: sed motus celi p̄tinue mutatus est tpe. Sexta fuit ex diuina dispositiōe illud ordināte: vt p̄ longā vitā hominū cito multiplicaretur genus humanū. Septima fuit p̄pter peccata hominū. vñ ps. Viri sanguinū non dimidiabunt dies suos: quia homines iam sunt pessimi: imo peiores quā vnquā fuerunt. Ideo expedit vt citius subtrahant de terra ne grauius dānent p̄pter copiā multoz p̄ctōrū. Octaua est sicut est differentia in personarū longitudine et paruitate. Ita in breuitate et longitudine vite: quod p̄t̄ in gygātib⁹ et pigmeis quā in octauo āno senescūt. Et Aug. li. xv. de ciui. dei. dicit se vidisse dentē gygantis: qui si diuideret faceret centū dentes hoīm cōis stature. Et Deut. iij. dicitur. De Og rege basan: quod monstrat eius lect⁹ ferreus hūis nouē cubitos in longitudine. **U**ōt tamē deus quibusdā dare grām si voluerit: quod viuāt vltra cōmunē cursum hoīm quod de facto fecit sicut recitat Martinus in cronica sua. Et idem ponit in speculo historiall. quod tpe Lonradi secundi imperatoris. Anno dñi. M. cxxxix. fuit Iohes de t̄pibus. qui annis. cccxj. vixerat a tpe Ikaroli magni: cui⁹ et armiger fuerat tunc defunctus est. Quinto quidā appetūt proximi fortitudinē. s. Sāp̄sonis: et nō curāt de fortitudine virtuali. Cōtra quos Hierem. j. Nō gloriē fortis in fortitudine sua: neque potens in potentia sua: quia in tali fortitudine aliqui debiles vincunt fortiores p̄ industriam. Exemplū patet. j. Reg. xvj. de Dauid et Golia. Vñ Latho. Corpis exigui vires p̄tēnere noli. Ingento pollet: cui vim natura negauit. Non est gloriandum tali fortitudine: quod quis possit remote proficere lapidem aut partem: seu multos in luctamine posse destruere: aut equū vel vaccaz posse portare. Hoc tam malis quā bonis cōuenit. Sicut de Ikarolo magno legimus: quod tāte fortitudinis erat quod milite armatum

sup equū sedentē a f̄tice capitis vsq; ad bases simul cū equo: vno ictu p̄p̄ta spata secabat: et quattuor ferraturas equoz sil cū manibus facillime extēdebat: milite armatum erectū stantē sup palmā suam a terra vsq; ad caput suū sola manu velociter eleuabat. Sic et milo qui bouē vnā in humeris gestabat et integrū comedit: sicut dixit Frāsciscus petarcha. li. j. d̄ re. vtri. for. ca. xxx. Sed de fortitudine spūali gaudendū est Esa. xlvij. Sancti qui sperāt in domio: mutabunt fortitudinē suā. De qua Grego. sup illud Job. vij. Que est fortitudo mea. Iustoz inquit fortitudo est: carnem vincere: voluptatibus cōtraire: delectationē vite p̄ntis extinguere: huius mūdi aspa pro eternis p̄mijs amare: p̄speritatis blandimenta contēnere: aduersitatis metū in corde supare. Sed fortitudo reproboz est trāsitoria sine cessatione diligere: p̄tra flagella p̄ditōis incessantē p̄durare: ab amore rerū tpaliū nec aduersitate quietescere: ad inānem gloriā etiā cum vite detrimēto peruenire: malicie augmēta exquirere: bonoz vitam nō solū verbis ac morib⁹: sed etiā gladijs impugnare: et in semetipsis spem ponere. Iniquitatē q̄tidie sine villo desiderio defectu perpetrare. Hec ille. De illis dicit in Cañ. xlvj. vi. ca. omēs. Sexto aliqui cupiunt proximoz sapentiā. s. Salomonis vt magni apud mundū habeant: sicut Salomon de se dicit. Habeo p̄pter hāc claritatē ad turbas: honore apud senes. De quib⁹ bt̄is Bernar. dicit sup Cantica. sermone xxvj. Sunt qui scire volūt: eo fine t̄m vt sciant: et turpis curiositas est. Sunt qui scire volunt vt sciānt ipsi: et turpis vanitas est. Sequitur. Sunt qui scire volunt vt scientiam suam vendant: et turpis questus est. Sequitur. Sūt qui scire volūt vt edificēt: et charitas est. Sūt qui scire volunt vt edificēt: et prudentia est. Hec Bernardus.

Nō concupisces rem alienam.

Secundo peccant cōtra istud p̄ceptū qui bona sua in necessitate proximi non cōmunicant: sed auare retinent. Quod nihil aliud est quā res pauperum per violentiā auferre. Quia dicit. xlvj. dist. ca. Hospitalē sub p̄bis b̄ti Hieronymi. Elie

na rapere cōvincit: qui vltra necessaria sibi retinere probat. xlvij. dist. capi. sicut hī sub verbis beati Ambrosij. Neq̄ enim inquit minnus est criminis habenti tollere q̄ cum possis et abundas indigentibus denegare. Esurientium panis est quē tu detines: nūdoꝝ indumentum est quod recludis: miserōꝝ redemptio et absolutio est pecunia quā tu in terrā fodis. Et modicuz ante illa dicit ibidē Ambrosius. Proptuz nemo dicat quod est cōe: plus q̄ quod sufficit sumptui violēter obtentū est. Dicit glo. ibidem sup ꝑbo cōe. i. cōicandū. i. tpe necessitatis. vtz xij. q. j. c. duo. et q. ij. auꝝ. et. lxxxvj. dist. nō satis. Et lex dicit: q̄ cibaria tpe necessitatꝝ sunt omnibꝝ cōicanda: et. ff. ad. l. rodia. de tac. l. ij. §. cuz in eadē. Iō Amb. dicit vbi s. Nūqd̄ iniquꝝ est deꝝ vt nobis nō eq̄liter distribuatur vite subsidia: vt tu q̄dē esses affluens et abūdās alijs ꝑo deessent et egerēt. An et hoc magis: q̄a tibi voluit benignitatis sue cōferre expimētū: et aliū ꝑ virtutē patiētie coronare. Hec Amb. vñ dicit Aug. in ser. xj. in li. de verbis dñi. Diues et pauper duo sunt ꝑtraria et sunt sibi inuicē necessaria. Sequit̄ ibidē. Diues propter pauperē factus est: et pauper ꝑpter diuitē. Pauperis est orare: diuitis erogare: et dei ē ꝑ paruis magna prestare. Si non vis errare: tribue paup̄. Et si non vis flammis exuri: da ei in terra: quod reddet tibi in celo. Circa largitionē rex ꝑ alii sunt quinqꝝ dicēda. Primo de dantiū necessitate. Secundo de recipientiū idoneitate. Tertio de ꝑalium ꝑꝑrietate. Quarto de elemosyne vtilitate. Quinto de illoꝝ qui nō dāt penaltate. De ꝑmo dico: q̄ dare elemosynam i necessitatis articulo cadit sub ꝑcepto: et peccat mortaliter: imo puniet̄ eternaliter qui nō dat. vtz Math. xxv. Esuriui et nō dedistis mihi manducare. Hō huiꝝ est: q̄a cum dilectio ꝑximi sit in ꝑcepto: necesse est omnia illa cadere sub ꝑcepto: sine quibus dilectio ꝑximi non conseruat̄: ad dilectionem autē ꝑꝑrii ꝑtinet: vt nō solū ei velimꝝ bonum: sed etiā operemur. fm illud Iōā. iij. Diligamus nos inuicē: non verbo neqꝝ lingua: sed ope et veritate. Ideo dicit. Iōā. iij. Qui viderit fr̄m suuz necessitatē h̄re: et clauerit

viscera sua ab eo: quōd charitas ꝑris est in eo: Tenet̄ ergo quilibet dare elemosynaz sub ꝑcepto de supfluo suo: non solum respectu suiꝑsius: sed etiam respectu alioꝝ quorum sibi cura incūbit: q̄a recta ratio dicit q̄ ꝑriꝝ vnusquisqꝝ sibi provideat: et his quorum sibi cura incumbit: et postea de residuo necessitati alioꝝ subueniat. Iō dicit. lxxxvj. di. c. Pasce esurientē: si non pauisti occidisti. Sed licet ad hoc omnes obligant̄: maxie tñ prelati ecclesiaz tenentes bona ecclesie: qm̄ illoꝝ bona pauperꝝ sunt. Ergo maxime obligant̄ ad hoc. vt ꝑtꝝ. xij. q. j. c. non dicatis. Et in glo. ibidem. Cui concordat Ambrosius in lib. de officijs. Et allegatur. xij. q. ij. capi. Turum habet ecclesia: non vt seruet: sed vt erogat. Et ibi ponit Ambrosius tres causas in quibꝝ initiata. i. consecrata vasa licet consari pro sustentatione pauperum: ꝑ redemptione captiuoꝝ et edificatiōe templōꝝ. Prima causa est ꝑcipua quoniam vt dicit Hiero. et ponit̄ in caplo. multo maius est: imo debitū q̄ plus curentur homines q̄ parietes. Ideo dicit saluator: noster Math. v. Nisi abundauerit iusticia vestra plus q̄ scribarū et phariseoꝝ: nō intrabitis in regnū celozum. Sed illoꝝ iusticia fuit q̄ decimas dederunt et nullum mēdicare ꝑmiserunt inter se: sed iusticia prelatorum deficit ab illa. Ergo merito non intrabunt regnū celozū. Unde Hieronymus et allegatur ibidem vbi supra. Amico quippe rapere furtum est: ecclesiaz defraudare sacrilegiū est: pauperibus erogandū reseruare apertissimi sceleris est: et eis aliquid subtrahere omnium ꝑedonū superat crudelitatem. Ideo dicit. xij. q. ij. caplo. Gloria episcopi est pauperibus ꝑuidere: ignominia sacerdotis est: ꝑꝑrijs studere diuitijs. Et ibidem in ca. quatuor. et in caplo sequenti determinatū fuit q̄ de oblationibus fidelitū quatuor fiebant portiones quarum vna episcopo: secunda clericis: tertia pauperibꝝ: quarta fabricis ecclesiarū soluebatur. Sed ꝑochdolor nunc nō pauperes sed consanguineos et meretrices vitant de bonis ecclesie. Cuiꝝ exemplū nota superius in quarto ꝑcepto de honore prelatorū. Aliqui vero si dant elemosinā: hoc nō faci-

Preceptum Nonum

unt ex charitate et intentione bona: sed ex
vana gloria. Contra quos Math. v. Te
aut faciente elemosina: nesciat sinistra tua
quid faciat dextera tua. Que verba expo-
nit Augustinus dicens: quod per dexteram intel-
ligitur intentio implendi precepta dei et pla-
cendi sibi. Per sinistram vero intelligit fa-
uor populi vel elatio aut laus humana. Et
tunc exponitur sic. Cum vero facis elemosy-
nam: nesciat sinistra tua. id est dilectio laudis
humane quod faciat dextera tua. id est intentio pre-
cepta dei implendi et placendi sibi sola. Quia soli
propter deum non propter laudem mundi facie-
da est elemosyna. Dubitat utrum elemosy-
na sit facienda in occulto vel manifesto. Re-
spodet magister Augustinus de anchora super Ma-
theum dicens: quod tutius et securius est elemo-
synam dare et facere in occulto quam in mani-
festo: propter illos qui faciunt: et propter illos
coram quibus fit. Nam secundum Chrysostomum. Fera occul-
ta est inanis gloria: et de occultis: quia occulte
ingreditur et omnia que intus in homine aufert.
Unde dubium est quia si in manifesto fiat quod
subito insurgat in homine appetitus inani-
nis glorie. Sufficit enim tres esse testes quoniam
elemosyna fit: puta pauper cui sit angelus
quo inspectore fit. Iuxta illud Thob. Quando
elemosynam faciebas orabas cum lachry-
mis: ego obtuli orationem tuam et elemosy-
nam tuam domino. Et ipse deus propter quem
fit. Quia in ore duorum vel trium stat omne
verbum. Similiter propter illos coram qui-
bus fit tutius est facere elemosynam in oc-
cubo quam in manifesto. Nam videntes te ele-
mosynam facere: forte ex hoc scandalizan-
tur aut quia verecundantur: quia forte non
habent unde faciunt sicut tu: et si habent non
possunt facere ita magnam: et in illo tempo-
re quo tu facis. Vel forte quia credunt ideo
coram eis facere: ut ex hoc pie illis esse san-
ctior et melior eis velis reputari. Sed nun-
quid si homo credat sic scandalizari viden-
tes eum elemosynam facere debet dimitte-
re ne faciat coram eis: supposito quod ipse in
se puram intentionem habeat: solum pro-
pter deum faciens. Ad quod dicendum quod
vel ille cui facienda est elemosyna est in ne-
cessitate et forte alio tempore non occurreret
ei quod sic decenter possit sibi elemosynam face-

re. Quia forte pauper vel peregrinus transit per
viam aut ecclesiam que nunquam postmodum est
visuris. Et tunc propter tale scandalum: quia
passivus est homo non debet dimittere quin
elemosynam faciat: quia in tali casu facere
elemosynam est debitum iusticie que non est
dimittenda propter passivum scandalum. Sed si
talis cui elemosyna est facienda non est in
extrema necessitate et occurrit homini: sic
quod in occulto quod petit possit elemosynam dare
tunc debet differre: ne elemosynam in mani-
festo faciat ad vitandum illorum scandalum. Iohannes
dicit Math. v. Tu ergo facis elemosynam
noli tuba canere ante te. Ille tuba secundum glo-
riam ante se canit quod sui operis sola iactantia querit.
Secundo dubitat utrum elemosyna liberet hominem a
peccato mortali. Respondit idem doctor ubi supra dicens
quod questio est dubia propter verba que dixit an-
gelus Thobie. Commendat enim angelus
elemosynam Thob. c. xij. Elemosyna a morte li-
berat: et non patitur animam ire in tenebras
quonia ipsa est que purgat peccata et facit
invenire vitam eternam. Daniel eodem
modo dicit consilium Nabuchodonosor qui
diversis peccatis erat involutus dixit. ut
Dan. iij. Consilium meum audi rex. Pecca-
ta tua elemosynis redime: et iniquitates tu-
as misericordiam pauperum. Sed cum morta-
le peccatum non dimittat nisi contritus et cum
gratia que est vita anime: et elemosyna facta in
peccato mortali sit mortua non poterit dare
anime vitam: quia quod mortuum est: vitam
alteri dare non potest. Hanc igitur dubitatio-
nem determinat Augustinus in enchiridion. cap.
xliij. dicens quod elemosyna non est aliud quam opus mi-
sericordie quam homo tenetur facere. Pri-
mo tenetur homo diligere seipsum: de qua mi-
sericordia scriptum est. Misereere anime tue
placens deo. At si dicat. Si vita tua debet
deus esse placens pro gratia que sibi est displicens
per culpam: oportet quod hanc elemosynam tibi fa-
cias quod miserear anime tue: peccatum odiendo et con-
tritione de ipso habendo. Sicut enim quod dili-
git peccatum odit animam suam: sic qui contritur de
peccato odiendo ipsum: diligit ipsam et misereatur
anime sue: ac pro hoc misericordiam facit seculi
vel facit sibi ipsi elemosynam que est opus misericordie.
Tali ergo elemosyna contritione gratui-
ta et charitate verum est quod peccatum mortale

Preceptum Nonum

Eccl' cātibus deberet subtrahi elemosyna et dāri infirmis et debilibus. Nam tales primo grauer peccant: quia sunt fures et latrones et p'dones cecoz claudoz et infirmoz. In quo deū et pximū suum grauer offendunt. Huius exemplū legit q' fuit quidam mendicus et sanus qui octo semp vacabat. Hic vero sepe monitus fuerat vt laborare deberet et cōitati deseruire: sed hoc omīno recusauit. Contigit semel vt dormiret tunc accessit vnus sanctus homo qui vitam in laboribus duxit honestis: hic accepit frustum pacis de sacco mendici et posuit super pectus eiusdem mendici dormientis et statim cepit in somnis miserabiliter se habere et laborare et vlulare. Qui cum hoc vidisset tulit panem de pectore eius et eum excitauit dicens. Quid obfuit tibi in somnis frater. Qui respōdit. Aidebat mihi q' magnus mōs cecidit sup corp' meū et depressit me vsq' ad profundum inferni. Qui sanctus hō ille rēdit. Erras frater: nō fuit mons s' parua elemosina de sacco tuo. Ergo manibus tuis labora: et noli mēditati insistere et vitā emendauit. Legim' in vita beati Clementis: q' bt'us Petrus vidit matrem beati Clementis mendicantē: et eā acriter increpauit dicens. Potius deberes laborare et victū manibus querere q' mendicare. Que se humiliter excusauit nā man' aridas habuit q' laborare non potuit. Secundo peccant isti validi mendicantes contra seipfos. Nam qui laborare pōt si se immiscet elemosine et nō vult laborare nec cōmuni bono seruire: redigit seipm i seruitutē impatoris: q'uis sit natus de libero vētre vt ptz. L. de vali. mendican. l. j. et dist. xxx cap. j. vbi dicit. Hīs pauperibus dāda est elemosyna: q' suis manib' laborare nō possunt. Excipiunt tñ ordines mendicantiū: q'uis validi sunt: possunt tñ de iure largiores elemosynas recipere q' alij mendici. Nam multe sunt cause ad dādum elemosynas. Ana est ppter indigentiam. j. Joā. iij. Si quis habuerit substātiā huius mūdi: et viderit frēm suū necesse h'ē: et clauerit viscera sua ab eo etc. ¶ Secūdo ppter cultus dei reuerētiam. j. Paraf. vlti. Si quis volūtarie volebat offerre ad edificatiōem

tēpli: implebat manū suā et offerebat dño quod volebat. ¶ Tertio propter debiti iusticiā. Iustū est em' tpalia cōferre illis a quibus spūalia recipiunt. vt ptz. j. ad Cor. j. ¶ Quarto ppter vite innocentiam Eccl' xij. Da misericordi et ne suscipias hominē peccatoreē. Benefac humili: et ne des impio. ¶ Quinto ppter recōpensationis euidentiā. Quanto em' maior est euidentiā in illis qui recipiunt elemosinam et faciūt aliā quā recōpensationē in orationib' in cōsilijs et alijs bonis spūalib': tanto magis est eis elemosyna tribuenda. Pensate ergo q' oibus istis conditionib' religiosi maiores elemosinas pnt recipere q' alij cōmuniter mendicātes. Primo qā sunt indigentes: q' reliq'rūt oīa ppter chm: vt allexius etc. Scdo q' cultui diuino sunt insistentes. Tertio euāgelii sunt annūciātes: ergo est eis q'si debituz. Quarto cōiter melius sunt vtentes. Quinto magis recōpensant. Dubitat vtz beatius sit dare q' accipere? Et videt q' nō: q' illud qd inducit maximā humilitatē: hoc videt beatius cū p hoc abijctat supbia: q' est inittū maloz. Sed hoc est mēdicare et accipere ppter deuz put religiosi mendicantes faciūt. Ergo est beatius accipere q' dare. Incontrariū est ap'ls Act. ij. et extra de cele. mis. c. cū marthe. vbi d' q' beati' est dare q' accipere. Bñr. simplr loquendo: q' dare est beati' q' accipere: si accipiat vniformiter in eisdem bonis. vñ sicut dare spūalia bona est beati' q' accipere: ita simplr bona tpalia dare beatius est q' accipere. Quia accipere de se spū indigentia et im pfectionē importat: dare vero ad liberalitatem et misericordiā: et sic cōcernit aliquā virtutē q' non facit accipere. Si tñ aliquis recipiat tpalia ab aliquo vt expediti' eidem p'feret reddere spūalia: hoc est multo perfectius q' dare tpalia. Quia g' viri ecclesiastici ad hoc acceperūt: et quotidie accipiūt a laicis tpalia: vt eis liberius ministrare valeant spūalia. Ideo sic accipere nō est imperfectionis: sed potius pfectionis imo quāto quis magis reddat expeditio: circa administrationē spūalium ex acceptione paucorum tpalium: tanto suū accipere magis facit ad pfectionē: cum ex hoc magis redditur

idone⁹ dare, vel rependere potiora: et quia
 status religiosorum mendicantium pauciora que
 rit de temporalibus ea scilicet que solum ad quoti-
 dianum victum exiguntur dicentes cum apostolo
 1. ad Thymotheum. v. Habentes victum et vesti-
 tum: his contenti sumus. Ideo status eorum
 ex hoc signanter censetur perfectior: inter ali-
 os status ecclesie: quia de villoribus bonis
 minus a fidelibus accipiunt et eis de bonis
 potioribus in vita et doctrina plura repen-
 dunt. Velle ergo eos religiosos mendican-
 tes propterea a statu perfectionis excludere:
 quia recipiunt pauca temporalia a fidelibus: talis
 etiam deberet excludere statum prelatorum et omnium
 clericorum a perfectione: quia omnes eorum provi-
 sio facultatum est accepta de pia elemosina et mu-
 nifica largitione principum seu aliorum fidelium.
 Clerici etiam seculares quotidianum victum accipi-
 unt: vel de decimis aut de oblationibus fide-
 lium. Quicquam enim oculo rationis voluerit aduer-
 tere quantum religiosi medicantes ecclesie prece-
 runt in vita exemplari et doctrina salutari: satis
 patet quod suum panem non comedunt ociose: et quod
 multo plus tam prelati quam eorum subditis de
 spiritualibus contulerunt quam receperunt a tempo-
 raliibus ab eisdem. Ideoque omnes prelati et cle-
 rici qui non querunt que sua sunt: sed intendunt
 honorem dei et suorum subditorum salutem: tales
 religiosos merito favorabiliter amplectun-
 tur: nec reputant sibi a talibus: provenire di-
 spendium: sed magis gaudet sibi provenisse ex
 ore fidelium cooperacione sui laboris solatium.
 Et ex hoc patere potest quam irrationabiliter sunt
 moti qui ex quotidiana mendicitate propter ver-
 bum istud. Beatus est dare quam accipere: ipsos a
 perfectionis statu excludere nitentur. Velle
 sanum est enim dicere: quod aliquem de statu per-
 fectionis dei deiciat recipe parvam elemosinam:
 que solum ad victum quotidianum sufficiat. vnde
 sic recipiens libertior et expeditior redditur
 ad bona spiritualia rependenda: et non deiciat
 a statu perfectionis recipe magnas possessiones
 terras et castra: que tamen plenas mentes
 prelatorum modernis temporibus distrahunt: quod
 vix sue salutis proprie intendere possunt nisi
 minus terrenorum occupationibus implicati.
 Ideo simpliciter est dicendum: quod in religiosis men-
 dicantibus non est imperfectionis recipe quoti-
 dianas elemosinas: sed magis est in eis in-

strumentum et occasio perfectionis: quod patet
 triplici ratione. Prima sumitur ex eorum statu.
 Nam religiosi mendicantes sunt ab ecclesia
 instituti ad actus contemplationis: vel ad opera
 vite active: que ex plenitudine contemplatio-
 nis procedunt. Sed tales actus sunt perfectis-
 simi. Ergo ex eorum statu appetit quod recipe pro-
 pter deum non est in eis imperfectionis. Secunda
 ratio sumitur ex ipso actu receptionis elemosine
 que preterit. Quod apparet ex tribus. Pri-
 mo ex hoc quod pauca de temporalibus accipiunt
 reddunt expeditiores ad rependendum fide-
 libus bona plurimi potiora: cum ex hoc con-
 tingat eos minus circa temporalium sollicitudinem
 occupari. Secundo quia ex tali quotidiano rubore
 mendicitatis curam in eis radix superbie et
 infundit omnium virtutum custos humilitas: ut
 dicitur de pe. di. ij. c. Si quidem oportet homi-
 nem per contraria et adversa curari: sic multi be-
 atiores appuerunt accipiendo quam dando: ut al-
 lextus qui omnibus suis propter christum dimissis
 gaudebat etiam se a suis elemosinam ac-
 cepisse. Etiam de beato Arsenio legitur in vi-
 talis patris. quod deo egit gratias de hoc quod neces-
 sitate cogente oportuit elemosinas petere.
 Tertia ratio similiter ex modo recipiendi: nam pre-
 dicti religiosi non accipiunt ab his quibus pre-
 dicant tantum pure et liberaliter datum vel quasi om-
 nino alienum: sed quasi quodammodo eis debitum: et
 si non debito stricti iuris saltem debito chari-
 tatis vel forte debito naturalis equitatis: quod
 patet ex tribus. Primo ex eo quod predicant ex
 auctoritate ecclesie et prelatorum. Non possunt dicere
 his quibus predicant. Si nos vobis spiritualia
 seminamus non est magnum si vestra temporalia
 metamus. 1. ad Corin. ix. Et ideo si fideles
 eis non sufficienter necessaria ministrarent que
 ad hoc ut dictum est quodammodo ex debito
 obligant prelati ordinarii que cooperatores
 existunt ad hoc ex iuris debito tenent. Quod
 probatur de officio iudicis ordinarii capitulo.
 Inter cetera que ad salutem spectant populi
 christianum pabulum verbi dei valde premaxime no-
 scit sibi necessarium: quia sic corpus materiale
 et cetera. Ista ratione innuit evidenter Augustinus
 in li. de opere monachorum. Si euangeliste
 inquit sunt: fateor plane habent potestatem vi-
 uendi de sumptibus subditorum. Ideo singula-
 ris perfectionis fuit in Paulo quod iusto iure

Preceptum Nonum

Uti noluit. Sed de labore manuum vixit. Secundo patet quia ex hoc debet eis accipere quod ministri altaris sunt. **Uti**, i. ad Corinthios. ix. Qui altari deseruiunt: cum altari participant. Ita et dominus ordinavit his qui annuntiant euangelium: de euangelio vivere. Ista ratio similiter innuit **Aug.** in libro predicto dicens. Si ministri altaris sunt ut dispensatores sacramentorum: fateor plane quod habent potestatem viuendi de sumptibus fidelium qui sibi istam non arrogat: sed plane vendicant potestatem. Et hoc ideo ut magni dicunt doctorum: quia sacramentum altaris ubique agatur: coe est prope fidelium. Tertio quia insistunt studio sacre scripture ad communem utilitatem totius ecclesie. Unde dicit **Hieronymus** contra vigilantium. Hec consuetudo in iudea usque hodie perseverat ut qui in lege domini meditantur die ac nocte: et partem non habent in terra nisi solum deum totius orbis alimonijs fouentur: imo hec consuetudo non solum fuit in iudea: sed etiam fuit in egypto et in grecia: ubi gens sacerdotum que ad inuestigandum scientias speculatiuas primo vacare dimissa est: de publico alimoniam recipiebant. **vtz**, i. **Metaphy.** et **Bene**. xlvij. et ponit extra de emu. eccle. c. non minus. Sic ergo patet quod tam prelati quam clericis et etiam religiosi est beatius hoc modo recipere quam laicis erogare. Tertio videndum est de temporalium rerum proprietate. De quibus est elemosyna facienda. Quia de illicitis acquisitis non debet fieri elemosyna. Quod probat decretum. **xlviij. q. iiii. c.** quid dicam. Probans per illud: quod qui offert elemosynam de rapina pauperum victimat filium in conspectu patris: ut dicit propheta. Et per illud **Proverbi. iij.** Honora dominum de tuis iustis laboribus. Et **Deute. xxiii.** Non accipies mercedem prestulit: quia illicite acquisita non sunt de bonis nostris. **vtz** in. c. quod dicitur. ubi supra. Hic dicunt alij si in acquisitione talium non transferunt dominium: tunc non debet de talibus elemosyna fieri: sicut patet extra de usuris. c. debitoris. et de simonia. c. ventens. Sed si transferunt dominium tunc de talibus potest fieri elemosyna sicut de meretrice: quoniam illud non potest repeti. Recitat **Martinus** in chronica sua quod circa annum domini. **M. vij.** **Benedi-**

ctus papa octauus fuit visus a quodam episcopo in equo nigro post mortem eius dicens ei. Nonne tu es benedictus papa: quem iam defunctum nouimus? Ego sum ille inquit infelix benedictus. Et quomodo inquit tibi est pater? Grauius inquit torqueor: sed de dei misericordia non despero si mihi adiutorum prebeat. Uade inquit ad successorem meum Ioannem papam et dic ei: ut in tali techa sum mea pecunie accipiens pauperibus distribuatur: quia quicquid antea pro me datum fuit pauperibus: nihil mihi profuit: quia de rapinis fuit. **Ab episcopo** fideliter expleuit et episcopi cedens monasterium intrauit. **Quarto** est dicendum de elemosynarum utilitate. Prima utilitas est: quod resistit peccatis **Ecclesi. iij.** Ignem ardentem extinguit aqua: et elemosyna resistit peccatis. Secundo deum placat **Prover. xxi.** Munus absconditum extinguit iras: et donum in sinu indignationem maxime. Tertio bona temporalia multiplicat **Luce. vi.** Date et dabit vobis. **Proverbio. xij.** Alij diuidunt propria: et ditiores sunt. Alij rapiunt non sua: et semper in egestate sunt. **Cuius** exemplum patet. **Reg. xvij.** de vidua que heliam pauit: et farina et oleum ei non defecerunt. **Quarto** que petit a deo illa impetrat. **Ecclesi. xix.** Conclude esynam in sinu pauperis: et hec orabit pro te. **Ita** **Esai. lvij.** Frange esurienti panem tuum et ceterum. tunc inuocabis et dominus exaudiet te: quia misericors est dominus deus tuus. **Quinto** ab omnibus benedicti facit. ut patet **Prover. xxij.** qui pius est ad misericordiam benedicef. **Sexto** morienti societatem facit. Unde **Ambrosius** non sunt bona hominis que secus ferre non potest: sola misericordia comes est defunctorum. **Septimo** animas in infernum intrare non permittit. **Ita** dicit **Thob. xij.** Non permittit aias ire in tenebras. **Octauo** vitam eternam meref. **Math. xxv.** Venite benedicti patris mei precipite regnum et ceterum. Sequitur ibidem. Esuriui et dedistis mihi manducare. Estiui et dedistis mihi bibere et ceterum. Sed non dantibus fuerunt omnia iam dicta in contrarium. Nam peccatis non resistunt: deum non placant. Ideo **Dei. xvj. q. i. ca.** Reuertimini quod plerumque ex dei ira inuidus fame et penuria punif. quoniam pauperibus esyna subtrahitur. **Ita** et bonis temporalibus depauperant.

Aulus exēplū ponit Celsarius dist. iiii. de quodā admirantī monasterium ditissimūz fuisse depauperatū. Respōdit qdā frater il li: dicens q in monasterio illo fuerunt duo fratres. Et vn⁹ vocabat date: ⁊ ali⁹ vocabatur dabitur vobis. Sed cum illū fratres qui date vocabat expulisset de monasterio tūc alius s. dabit vobis noluit manere vobiscum. Itēz que petit a deo minime impetrat. Itē ab omnib⁹ maledict⁹ erit. In sup ad eternā dānationē vadit. vt ptz Math. xxv. Itē maledicti in ignem eternū. Sequitur. Esuriui ⁊ non dedistis mihi manducare. Nota exempla in. ij. li. dialo. ⁊ de diuīte epulone. vt patet Luce. xvj.

¶ Non concupisces rem alienam.

Dertio peccant cōtra illud preceptū. Non concupisces rem primi tui: scz auare eam contra iusticiā retinēdo quā tenentur primo restituere: vt sunt fures: raptōres: vsurarij: simoniaci ⁊ taxillatores ⁊ falsi mercatores. Ad hoc mouentur primo ex lege naturali. Math. vii. vbi dicit. Que vultis vt faciant vobis hoies ⁊ vos eadē facite. Sed quilibet vellet sibi restitui rem suam diu detentā. Ergo tu teneris idem facere. Item Thobie. iiii. Que tibi odis ab alio fieri: tu ipse alteri ne feceris. Sed quilibet odit rem suam ab alio teneri cōtra suā voluntatem. Scdo ad hoc mouent ex lege mosayca. vtz Exodi. xxi. vbi dicit. Si quis furatus fuerit vnum bouē: quinqz boues restituet pro vno: si ouē: quatuor oues restituet. Sup q dicit Nicolaus de ly. Quare quinqz boues p vno tenebatur fur restituere ⁊ quatuor oues pro vna oue restituet. Rādīt dicens q aliq pctā puniūtur grauius: nō solum ppter maiorē peccati grauitatē: sed ppter pronitatem reprimēdā: ne hoies ad talia se nimis laxent. Res autē q in domo custodiunt vt aurum ⁊ argētum: nō ita de facili possunt furto subtrahi sicut oues q pascunt in campis: qā accipiēdi facilitas rem alienam: inducit ad cōmissionē furri. Ideo p furto ouis inducuntur quatuor: restituende: q: facilius furto subtrahunt qz alie res q custodiunt in domo. Et quinqz boues pro vno: quia adhuc difficilius custodiuntur: quia nō ita gregatim

⁊ simul se tenent in pastu sicut oues. Hec Nicolaus de lyra. Tertio adhuc mouent ex lege euangelica. vt ptz Luce. xix. de zacheo qui dixit ad dominū. Ecce dimidium bonorū meorū domine do pauperibus ⁊ si quem defraudaui reddo quadruplum. Dicit Iesus ad eum. Quia hodie salus huic domui facta est: eo q ⁊ ipse filius sit abrae ⁊ c. Et propter hoc zacheus domino placuit: qā mala acq̄sita restituere pposuit. Ideo in domo sua esse voluit: dicens ei. Hodie in domo tua oportet me manere: ⁊ ergo in domo illorū vbi sunt mala acq̄sita dominus non manebit: sed diabolus. Quarto ad hoc mouetur ex lege canonica. vt patet xiiii. q. vi. Si res aliena ppter quam pctm̄ est reddi possit ⁊ non reddat: pnia nō agit sed simulat. Si autē veraciter agit non remittit peccatū: nisi ablatū restituatur. hec Augusti. in epistola ad macedonium. Itēz dicit extra de regulis iuris li. vi. hoc idēz. Quinto mouetur ad hoc per leges seculares. de quibus dicit. xii. q. ij. ca. cum deuotissima. vbi dicit Gregorius. In lege vulgari scz lumbarda sic scribitur. Si quis manu armata vsqz ad quattuor homines in vicum alterius ad male faciendū venerit. Ille qui prior est pro illicita presumptione cōponat solidos nōgentos: sequaces eius vnusquisqz solidos octoginta. Si vero incendium fecerit: in triplum componat. Si vero predaz in quadruplū restituat. Et infra. c. In legibus seculi tātum habetur quē rem surripit alienam: illi cui res direpta est in vndecuplum que sublata sunt sibi restituantur. Et infra. Si quis oblatiōes ecclesiasticas ⁊ quod deo cōsecratum est rauerit vel consenserit facientibus: vt sacrilegus iudicetur ⁊ damnum in quadruplū restituat. Hec ibi. Et sic patet q restitutio in omni lege precipitur. ¶ Pro vltiori declaratione ponam hic quattuor conclusiones. Prima conclusio qui rem alienam retinet inuito domino absqz proposito restitutionis est semper in peccato mortali: tendens ad statum eterne damnationis. Probat. Quicunqz est iniustus est in peccato mortali: ⁊ per consequens tendit ad eternam damnationem. Sed habens rem alie